

ТИЖНЕВИК-REVUE HEBDOMADAIRE: **TRIDENT** UKRAINIENNE

ORGANE DE LA LUTTE POUR L'INDÉPENDANCE DE L'UKRAINE

FONDÉ LE 15 OCTOBRE 1925 PAR SIMON PETLURA

Число 21 (671) Рік вид. XV. 4 червня 1939 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 4 червня 1939 року.

25-го травня, саме на роковини смерти святої пам'яті Симона Петлюри, минуло десять літ, як одкрито було Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі. Створена на пошану світлої пам'яті нашого вождя. Бібліотека має полегшити студії з обсягу українознавства головним чином нашій молоді, що вчиться у французькій столиці, та дати змогу тим чужинцям, які бажали б зазнайомитися з нашим краєм і народом, його минулим і сучасним, знайти потрібні для того матеріали.

За цей час багато з наміченого з початку вже зроблено, та ще більше залишається зробити. Бібліотека вже має своє обличчя, займає своє, їй властиве місце серед інших книгозбірень Парижа, посідаючи чимало цінного й рідкого і в книжках, і в інших своїх колекціях. На жаль, не кожна нова українська книжка надходить до Бібліотеки і не кожна новину про Україну, видану чужою мовою, зараз може вона придбати: не всі бо наші видавці й автори надсилають до Бібліотеки свої твори й видання, а на купівлю чужомовних видань не завжди є гроші. Та проте придбала вже Бібліотека собі сталий контингент прихильників, які по спромож-

ності своїй дбають про збагачення її духовними скарбами, збираючи для неї друковане слово то-що. Цінну підтримку має вона й з боку наших старіших культурних та наукових установ.

Бібліотека має дуже обмежені засоби, але треба підкреслити, що існує вона і працює на кошти, які збирає українське громадянство, головним чином на еміграції, а почасти й на рідних землях. І те, що живе вона власними силами, свідчить саме, що земляки наші розуміють вагу і потребу її існування.

Без зайвого галасу, без голосної реклами робить Бібліотека своє культурне діло от уже десять год. І невеликий неначе протяг часу, та в умовах нелегкого емігрантського життя, в існуванні еміграційної установи, створеної руками еміграції і опертої лише на власні кошти. — це значний період.

І на десятиліття цього нерукотворного пам'ятника Петлюри в Парижі, цього культурного українського огнища в чужій світовій столиці, хочемо ми тими рядками нагадати нашому громадянству, завдяки жертвеності якого живе і працює Бібліотека, про необхідність і надалі підтримати її і забезпечити її існування.

РОКОВИНИ СМЕРТИ СВЯТОЇ ПАМ'ЯТИ С. ПЕТЛЮРИ В П А Р И Ж І

Встановленою традицією 13-ті роковини смерті Симона Петлюри, що припали сього року на четвер, одсвятили було в Парижі того-ж самого дня.

Вже з самого ранку, з доручення вдови й дочки Покійного, могилу на кладовищі Монпарнас прикрашено було розкішним хрестом із живих білих квітів. В ногах поклали ближчі співробітники Небіжчика гілку так-само живих квітів, але в жовто-блакитних кольорах.

О пів-до-одинадцятьої вранці розпочалася в Українській Православній Церкві служба Божа за спокій души убієнного Симона і всіх, хто життя своє поклав за Україну. Правив настоятель Української Православної Парафії у Франції о. прот. І. Бриндзан, який присвятив світлій пам'яті вождя нації і тих, хто за отчизну життя своє віддали, коротке, але сильне слово. З вели-

ким піднесенням співав хор під орудою п. Миколайчука. В церкві зібралися паризькі земляки наші, що могли бути того дня вільні од праці.

* * *

О пів-до-першої на могилі на кладовищі Монпарнас одправлено було урочисту панахиду, на яку могло вже зібратися більше народу.

На могильну плиту перед панахидою покладено було великий вінок живих квітів з національними стрічками од Головного Отамана, уряду і армії УНР. Од пласту на чужині пластуни Закарпатського куріння ім. С. Петлюри в Парижі поклали китицю квітів з жовто-блакитними пластовими стрічками. Ще було покладено квіти з жовто-блакитними пластовими стрічками на прохання з Праги. Було прикрашено могилу і квітами од окремих осіб.

* * *

В суботу 27 травня Генеральна Рада Союзу Українських Еміграційних Організацій у Франції і Товариство б. Вояків Армії УНР у Франції влаштували у власному помешканні урочисті жалібні збори, присвячені вшануванню святої пам'яті Симона Петлюри.

Перед портретом С. Петлюри, оздобленим живими квітами — блакитними волошками й жовтавими ромашками — стали прапори — стяг 3-ої Дивізії і значок її командира, прапор Генеральної Ради й Військового Т-ва. На другій стороні — великий старовинний щит з тризубом, оздоблений меншими прапорами.

Сходини відкрив промовою ген. О. Удовиченко, голова Військового Т-ва. В своїй промові одзначив Голова Т-ва ролю Симона Петлюри, як творця Української Армії, як її Вождя, як провідника визвольних змагань української нації. По промові голови Т-ва присутні вшановують пам'ять Покійного вставанням і співають «Вічну пам'ять».

Далі промовляв голова Генеральної Ради п. М. Шумицький, який висвітлив ролю С. Петлюри, як патріота і Вождя української нації в самі тяжкі часи її життя. Присутні піснє цих промов заспівали: «Ще не вмерла Україна».

Останнім промовцем був сотник В. Солонар, голова і керівник паризької філії Т-ва. В своїй промові одмітив значіння і ролю для українського вояка постаті Симона Петлюри, його великий авторитет в минулому і його заповіт для українського вояка в майбутньому.

Потому п. Ковальський зачитав легенду новочасну — «Видіння дзвонаря Софійського собору», автором якої є письменник Тягнигоре, а на кінець п. Миколайчук з надзвичайним почуттям

заспівав новий твір нашого знаного композитора п. Ю. Пономаренка на слова п. М. Ковальського, присвячений Симонові Петлюрі. Нова композиція нашого композитора справила таке сильне враження, що на домагання зібраних, яким помешкання було затісне, п. Миколайчук мусів її повторити.

Після зборів, що пройшли з великим піднесенням, присутні зібрали по підписному листу лепту на Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

* * *

В неділю, 28 травня, саме на Зелені Свята, по службі Божій, після вечірні, одправлено було в Українській Православній Церкві літію. П.-о. проголосив вічну пам'ять убієнному Симонові, та і сім, що життя своє за Україну віддали, «кожному по імені його». Жалібний салют оддали наявні в церкві прапори. Церква була повна людей, між якими і приїзжі з провінції делегати на черговий український емігрантський з'їзд, які після служби Божої вдалися на кладовище Монпарнас і поклали од української еміграції у Франції вінок живих квітів.

Перед літією о. настоятель, промовивши відповідне слово, закликав присутніх до пожертви на пам'ятник в Парижі С. Петлюрі — Бібліотеку його імені і обійшов церкву, збираючи датки.

Ш Е В Ч Е Н К О В Ц И Ф Р А Х

(Закінчення)

Окремі видання поодиноких поетичних творів

Після «Кобзарів» найбільше видань мала поема «Катерина»: 33, з накладом майже $\frac{1}{2}$ мільйона (462.760 пр.). Це найулюбленіший Шевченків твір на Наддніпрянщині; на Наддністрянщині не мала ця поема, по-за передруками по часописах, читанках та календарях, ні одного окремого видання!

Рівно третина всіх видань поеми появилася в Києві — 11 із накладом 115.000 пр.; найбільший тираж був у Харькові — 141.160 пр. на 7 видань; по 5 видань було в Одесі (106.200 пр.) та у Петербурзі (53.100).

Зараз за «Катериною» йде «Наймичка»: 22 видання, 332.600 пр. Це те-ж найулюбленіша річ на Наддніпрянщині; на Наддністрянщині

було тільки 2 окремі видання поеми (з накладом 3.100 пр.) та закордонно одно (5.000 пр.), решта 19 видань появилися саме на Наддніпрянщині, з того найбільше в Харкові: 5 видань у 116.000 пр.

Третє місце щодо кількості видань має поема «Г а й д а м а к и» з своїми 19 вид. (наклад 137.100 пр.). Переважна більшість цих видань (13, із накладом 82.100 пр.) появилися на Наддніпрянщині, з того 5 у К и ї в і з накладом біля 40.000 пр. На Наддністріянщині було 3 видання (коло 5.000 накладу), стільки-ж закордоном (із двічі більшим накладом).

Далі йде «С о н»: 17 видань, 254.840 пр. З того по два на Наддністріянщині (5.500 пр.) та закордоном (3.000 пр.), решта на Наддніпрянщині, з чого більшість (10) у Харкові з накладом 213.340. На Україні ця поема могла появитися окремо тільки по революції; перед тим було лише два видання у Львові (1865 і 1914 р. р.). Найбільший наклад мали харківські видання 1934 р. (55.000 пр.) та 1937 (50.000 пр.).

«Н а з а р С т о д о л я» витримав 14 окремих видань із накладом 97.100 пр., не рахуючи 28 публікацій по Кобзарях та інших збірниках творів. З винятком двох львівських (наклад 6.000 пр.) — усі наддніпрянські. Найбільше було в Києві — 4 (наклад 25.000 пр.) та Харкові — 3 (наклад 47.000 пр.). Цікаво, що львівські видання вже повоєнні, перед війною Наддністріянщина не мала ні одного власного видання Шевчекової драми!

«Є р е т и к» («Іван Гус») мав 10 видань із накладом 66.000 пр. З винятком трьох закордонних (Відень, Прага) та одного наддністріянського — наддніпрянські. В Галичині «Єретик» появилася тільки в 1938 р. у євангелицькому виданні. Ніяке інше видавництво не відважувалося видавати тут цю поему з огляду на її антипапське вістря.

«К а в к а з» числить 9 видань із 188.340 пр. накладу; із винятком одного закордонного самі наддніпрянські, майже всі (крім одного) революційні. Найбільше (5) вийшло у Харкові, де були й найбільші наклади: 75.000 пр. у 1932 р. і 55.000 пр. у 1934 р. Разом у Харкові вийшло 163.340 пр.

«Т о п о л я» видержала 8 видань (41.100 пр.), з винятком одного закордонного (5.000 пр.), самі наддніпрянські. «К н я ж н а» і «Н е в о л ь н и к» мали по 7 видань: перша 46.280 пр. (тільки на Наддніпрянщині); другий біля 34.100 пр.; з того два наддністріянські (коло 3.000 пр.), одно закордонне (5.000 пр.). «Г а м а л і я» й «Ц а р і» вийшли в 5 вид.: перший із накладом 18.600, одно вид. закордоном, решта на Наддніпрянщині; другі з накладом 75.000 пр. тільки на Наддніпрянщині, очевидно вже по революції.

Крім того, окремо виходили ще отсі твори: 4 р а з и — Заповіт, Марина, Причинна; 3 р а з и — Відьма, Марія, Москалева криниця, Перебендя, Тарасова ніч, Утоплена; 2 р а з и — Великий льох, Варнак, Псалми, Світе тихий, Сова, Сотник, Титарівна; по 1 видання мали: А. Козачковському, Неофіти, Петрусь, Плач Ярославни, Посланіє, Розрита могила, Русалка, Саул, Чернець, Черниця Маряна, Юродивий. Всі ці видання, за дуже малими винятками, виходили на Наддніпрянщині. Наклади їх були незначні, переважно по 5.000 пр., тільки «Заповіт» мав одно видання у 50.000 пр.

По-за Наддніпрянщиною вийшли тільки: у Львові «Перебендя» (600 пр.); закордоном: «Марія», «Відьма», «Неофіти» і «Сотник». Цікаво, що «Неофіти» не були друковані ні разу окремою книжкою на українських землях. Разом окремих поетичних творів Шевченка вийшло 214 видань у кількості 2.212.820 пр., а загалом усіх збірок поезій вийшло 424 видання в кількості понад 4 1/2 міл. пр. (4.697.450).

Шевченкова проза та його російські поеми

Окреме зібране видання російських творів Шевченка без щоденника й листів, появилось тільки в 1888 р. відбиткою з «Київської Старини» (500 пр.). Крім того ще окремо повиходили «Музыкантъ» 1882 р. і «Тризна» (СПБ. 1844; двічі Львів 1902), мабуть у такій самій кількості, разом 2.000 пр. Всі ці твори повиходили тако-ж в українських перекладах. Збірних видань повістей в українській шаті було 12 з накладом 49.630 пр. Крім того друковано їх укупі з іншими творами у виданнях НТШ 90 р. р., Д. Дорошенка, Оренштайна й СіМ, що їх тут не враховуємо.

Видань поодиноких повістей в українських перекладах було дуже мало: 1. К н я г и н я — одно видання: Львів 1889 р. (500 пр.); 2. М у - з и к а — два видання: Ляйпціг 1921 (2000 пр.) та Харків 1930 (20.000 пр.); 3. Н а й м и ч к а — одно видання, Львів 1895 (500 пр.); 4. Х у - д о ж н и к — три видання: Львів 1894 (1.100 пр.), Ляйпціг 1921 (2.000 пр.), і Харків 1928 (7.000). Разом 7 видань у кількості яких 33.100 пр.

Шевченкові російські поеми, друковані в українському перекладі д-р В. Шурата ще перед війною у фельстонах «Діла», виходять аж тепер окремою відбиткою в кількості 500 пр.

Разом 20 видань українських перекладів російської спадщини Шевченка в кількості 83.230 пр.

Щ о д е н н и к , виїнятки з якого появились вперше в оригіналі в «Основи» 1861-62 р. р., видержав 7 окремих видань: 5 в оригіналі (в 1925, 1927, 1931, 1934, і 1936 р. р.) і два в українському перекладі (1924 і 1936 р. р.), разом у кількості 63.710 пр., не рахуючи 6 видань у збірних творах: в оригіналі у виданні В. Яковенка 1911 р. та в українських перекладах у «Кобзарі» НТШ 1895 р., у виданнях Ю. Романчука 1907 і 1912 р. р., у виданнях Я. Оренштайна 1919 і 1920 р. р. та у виданні СіМ 1925 р.

Л и с т и виїшли д в о м а окремими виданнями: в оригіналі у Київі 1929 р. та в українському перекладі у Львові 1935 р. — разом у кількості 10.210 пр., не рахуючи тих, що появились у збірних виданнях творів (т. II вид. В. Яковенка 1911 р., т. I повного видання Я. Оренштайна 1919 р.).

По одному виданню мали: Б у к в а р 1861 р. (10.000 пр.), передрукований у 1935 р. в збірному виданні Укр. Наукового Інституту, та «Ж и в о п и с н а я У к р а и н а » 1844 р. (500 пр.?).

Разом творів, вичслених у цій рубриці, виїшло 36 видань у кількості 170.150 пр. Коли до цієї цифри додати ще 5 збірок афоризмів, виїнятих із Шевченкових творів, що виїшли в кількості 7.800 пр., та 11 томів різного змісту в кількості 48.040 пр., то разом матимемо 52 видання у кількості 225.990 пр.

Як бачимо, видання української поезії Шевченка перевищують у великій мірі видання інших його творів: що-до числа видань майже у 8 разів, а що-до тиражу в 20 разів.

**Чи в місяці травні зібрали ви пожертви на пам'ятник
Симонові Петлюрі — Бібліотеку Його імені в Парижі?**

Видання Шевченкових творів

Ч.	Назва	Кількість	Примірників
<i>I. Збірні видання поезій</i>			
1	Кобзар	112	1.600.450
2	Всезбірки поезій	21	307.130
3	Кобзарини	35	261.000
4	Дрібні збірки	37	299.850
5	Поєми	5	16.200
	Разом	210	2.484.630
<i>II. Видання окремих поетичних творів</i>			
1	Відьма	3	15.100
2	Великий льох	2	10.000
3	Варнак	2	10.100
4	Гайдамаки	19	137.100
5	Гамалія	5	18.600
6	Єретик	10	66.600
7	Заповіт	4	95.000
8	Іван Підкова	3	28.000
9	Кавказ	9	188.340
10	Катерина	33	462.760
11	Княжна	7	46.280
12	Козачковському	1	5.000
13	Марина	4	40.100
14	Марія	3	27.680
15	Москалева криниця	3	28.100
16	Назар Стодоля	14	97.100
17	Наймичка	22	332.600
18	Невольник	7	34.100
19	Неофіти	1	5.000
20	Перебендя	3	8.600
21	Петрусь	1	5.100
22	Плач Ярославни	1	500
23	Посланіє	1	5.000
24	Причинна	4	25.100
25	Псалми	2	8.000
26	Розрита могила	1	5.000
27	Русалка	1	5.100
28	Саул	1	5.000
29	Світе тихий	2	35.000
30	Сова	2	10.100
31	Сон	17	254.840
32	Сотник	2	10.100
33	Тарасова ніч	3	11.100
34	Титарівна	2	10.100
35	Тополя	8	41.100
36	Утоплена	3	25.260
37	Царі	5	75.000
38	Чернець	1	5.000
39	Черниця Маріяна	1	5.100
40	Юродивий	1	15.160
	Разом	214	2.212.820
	Всіх видань поезій ...	424	4.697.450

III. Видання інших творів

1	Рос. повісті, оповідання й поезії	5	2.500
2	Те саме в укр. перекладах	20	83.230
3	Щоденник	7	63.710
4	Листи	2	10.210
5	Ріжне («Буквар» та інше)	18	66.340
Р а з о м		52	225.990
Всіх видань		476	4.923.440

В. Дорошенко

З - Н А Д В Л Т А В И

(Листи з Праги)

V.

На цей раз хочу в своєму листі спинитися не на чеських справах, а на відносинах і перспективах, перед якими опинилися в зв'язку з новою ситуацією на чеських землях українська еміграція. Думаю, що це питання належить до тих, які мали б право претендувати на зацікавлення ним з боку ширшого українського загалу.

В минулому український еміграційний осередок на чеських землях був одним із жвавіших центрів українського культурного і політичного життя на еміграції. Цей стан належить вже до історії. Ліквідація емігрантської акції, загальна несприятлива атмосфера для кожної української праці, яка наростала тут все більше в міру того, як рсбилися інтимнішими відносинами покійної ЧСР з совітами, давно вже перекреслила давнішні досить широкі можливості. Спеціально занепало і дегенерувало політичне життя українського емігрантського осередку. Склалися на це не лише зовнішні причини, але відіграли, очевидно, свою роль і моменти внутрішнього емігрантського порядку. Що-до емігрантської культурної і наукової роботи, то вона до останнього часу, правда в зменшених розмірах, все таки провадилася і продовжувалася. Провадилася і продовжувалася, не зважаючи на найбільше несприятливі умови і обставини. Думаю, що в українському культурному доріжку культурна і наукова чинність української еміграції в чеських землях ще й тепер захоче своє значіння.

Через щось встановився *modus* не подавати в пресі звісток про ті матеріальні умови, в яких провадили тутешні українські наукові і культурні установи свою працю в останні роки. Вони були жахливі. Та матеріальна допомога, яку діставали від чеського уряду українські наукові установи — поруч з ними були й інші, яким всяка матеріальна допомога вже давно була припинена — була таких розмірів, що не забезпечувала працівникам їх найнижчого *existenz-minimum*'а, не кажучи вже про можливість скільки-небудь нормального задоволення потреб тих установ, в яких провадилася праця. Коли при цих умовах наукова і культурна праця тут не спинилася цілком, то це є в першу чергу наслідок відданості й жертвеності тих людей, які ні при яких умовах не вважали можливим залишити

працю, що до неї вони стали. Виснажені, перевтомлені люди провадили наукову і культурну працю, робили відчити, писали розвідки, переводили досіди, змагалися втримати і заховати традиції української наукової і культурної праці на чеському ґрунті.

Події останнього року, зокрема створення протекторату, на стані української культурної і наукової праці відбилися катастрофічно. Створився стан провізорії, який не може, розуміється, сприяти успішності праці. Створилися перебої в фінансуванні тих установ, які до цього часу одержували сякі-такі урядові субсидії. В чеських колах виник проєкт повної ліквідації всякої допомоги на українські культурні і наукові цілі і повної ліквідації тих установ, які її діставали. Серед цих установ є український університет і українська реальна гімназія. Виданий німецькими чинниками розпорядок про заборону одержання видань і преси з ССР, до цього часу інтерпретується в той спосіб, що цих видань не мають можливості діставати тако-ж наукові працівники для своїх студій в тутешніх бібліотеках. Це означає, що студії цілого ряду людей, які використовували для них совітські матеріяли, перервані. В зв'язку з загальною заборону всяких зборів, не відбуваються збори українських наукових товариств.

Очевидно, що цей непевний провізоричний стан дає свої наслідки. Наведу кілька маркантішних прикладів стану вже не установ, а теперішнього положення, в якому опинилися де-які з працівників цих установ. Український професор, ім'я якого знають фахівці не лише на українських землях, рятує себе підчас переднівку тим, що дістає обіди в німецькій рухомій кухні, яка обслуговувала якийсь час після обсадження Праги празьку бідноту. Один із краших знавців Шевченка на празькому ґрунті робить заходи, щоб дістатися до робітничого табору до Німеччини на фізичну працю і побоюється лише, чи візьмуть його туди і чи зможе він там працювати, бо має він по-над п'ятьдесят років. Член професорського складу одної з ліквідованих тут українських високих шкіл, повернувшись з Карпатської України до Праги, зміг улаштуватися лише в той спосіб, що для себе знайшов притулок в нічліжці, яку удержує «Армія Порятунку», а свою дружину примістити в нічліжці для жінок якоїсь іншої добродійної установи. Факти, які я навожу для теперішніх відносин в колах українських культурних і наукових працівників, не є чимсь винятковим. Думаю, що до них не треба додавати жадних коментарів.

Такий теперішній стан, а перспективи на майбутнє заповідаються дуже неясно. Неясність ця зв'язана перше за все з загальною неясністю тутешнього становища. Справа взаємного відношення німецьких чинників і органів автономної влади в межах протекторату ще дуже далеко від свого вияснення. З тих п'ятків, які в останніх днях з'явилися на сторінках німецької і чеської преси, можна зробити висновок, що в справі унормовання чесько-німецьких відносин існують певні тертя; полагодження їх очевидно буде потребувати часу, а це означає, що значно більше треба часу для того, щоб надійшла пора для вирішення такої другорядної для тутешнього терену справи, як справа української культурної і наукової праці. Як що міродайними установами для вирішення дальшої долі і дальших перспектив української культурно-національної праці залишатися, як і до цього часу, чеські урядові установи, виникає питання, як вони поставляться до цієї справи при теперішніх нових умовах. Моменти зовнішньополітичного характеру для чехів при новій ситуації відпали, а відношення чеських громадських кол до української справи, яке ніколи не визначалося спеціальною прихильністю, після подій на Карпатській Україні, різко змінилось на гірше. Друга евентуальність, що може виникнути при вирішенні питання про дальшу долю української культурно-наукової праці на чеському терені, це — приділення її до компетенції німецьких урядових чинників. Логічна можливість такої евентуальності впливала є з того, що за часів існування ЧСР ця справа аж до часів зближення з совітами перебувала як що не в безпосередньому завідуванні, то під дуже великим впливом міністерства закордонних справ, а із створенням протекторату справи закордонної політики перейшли до компетенції німецьких

державних чинників. Чи можливість такої свентуальности фактично існує, сказати дуже важко. Жадного матеріалу для висвітлення цієї справи опріч різного роду суперечлих чуток, що ходять в емігрантських колах, нема. А тим часом триває стан провізорії і українська культурна і наукова праця на тутешньому терені перебуває в стані анабіозу.

Подаю всі ці факти і дані про стан української культурно-наукової праці на чеських землях, бо вважаю, що вони мусять бути зареєстровані. Не один раз на сторінках української преси доводиться стрічати міркування про малу продуктивність і низьку якість нашої культурно-наукової творчости. Стан, в якому перебувають культурно-наукові установи і їх працівники на чеському терені, який відіграв не останню роль в українському культурному доріжку, дають певний матеріал для вияснення, чому наша наукова і культурна праця носить той характер і зміст, який вона має. Оцінюючи наслідки української культурно-наукової творчости, ніколи не можна абстрагуватися від тих обставин і умов, в яких вона переводиться.

Переживаємо момент, коли питання національної культури одходять на задній план; це є природнім і зрозумілим в сучасних обставинах невійни й немиру, коли невідомі перспективи майбутнього хвилюють і напружують перші цілі Євроспи. Отже ті факти і дані, які я подаю, не можуть викликати жадного більшого ефекту серед українського загалу. І я не буду робити висновків та долучати до своєї статті заклик про необхідність допомоги тим установам, які ставлять своїм завданням плекання національної культури і науки. Моя мета і моя ціль — лише реєстрація фактів і даних про стан культурно-наукової праці в останніх роках на чеському терені. Бо за цими фактами і даними криється непомітна героїчна і віддана праця цілого ряду людей, про яку не можна не згадати, біля якої не можна пройти мовчки.

В. Кондачук

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

й читальня при ній (41, rue de La Tour d'Auvergne, P a r і s 9)
відкрита в середу й четвер — 6-9 г., суботу — 4-8 і в неділю — 2-6

При Бібліотеці Музей С. Петлюри

В читальні 90 органів преси — журналів, газет, бюлетенів в різних країн, де живуть українці.

Книжки видаються додому. За читання 5 фр. у місяць (за одну книгу) і 25 фр. безпеки.

Коштом читача висилаються книги тако-ж і на провінцію.

LA REVUE DE PROMÉTHEE

Ціна передплати на журнал:

	на рік	на пів року
У Франції та колоніях	42 фр.	22 фр.
В європейських країнах (крім Італії та Англії)	55 фр.	30 фр.
В інших країнах	65 фр.	35 фр.

Редакція прохає надсилати передплату безпосереднє на сталу адресу журналу:

LA REVUE DE PROMETHEE
Secrétaire-gérant : M. Georges WERNER
23, av. du Vaugirard-Nouveau.
P a r і s X V .

С В О Ї М Ш Л Я Х О М

(НАРИС УКРАЇНСЬКОЇ СУЧАСНОСТІ)

(П р о д о в ж е н н я)

Послухаймо далі його констатування:

«Узагальнене сприймання сучасного найбільш удосконаленого матеріального устаткування є лише облудливою ознакою прогресу: напів-дикун користується радіо, автом, авіоном так само, як ви, або я, і навіть певне з більшим завзяттям, але чи гадаєте ви, що його культурність од того міняється? Техника має своє царство, але воно не від духа, і техніка з свого не виходить...

Техничний фактор — слухняний, але в той момент, коли ми констатуємо найблискупіший механичний триумф, цивілізація посовується назад, прибираючи економічні стосунки й політичні звичаї, які без перебільшення можна назвати дикунськими» (там-же).

І далі:

«Попередня гегемонія Європи є зараз під знаком заперечення: ми вже не єсмо, як то було колись, необхідним центром павутиння. Світова індустрія, яка ще недавно була майже цілковито сконцентрованою в кількох країнах Європи Західної, зараз має тенденцію розділитися по-між ріжними континентами. Економічна рівновага XIX століття, основана на додаткових обмінах індустрічної Європи і світу по-заєвропейського — постачателя сировини — ця рівновага вже устаріла. Із того пристосовання до обставин, що зараз одбувається, народиться нова рівновага, од чого старий континент, як і решта цілої земної кулі, буде зовсім переформований на ново. Але подібні ревізії, що прикладаються до континентів, як відомо не проходять безболісно.

Можна з певністю сказати про справжню кризу Європи» (там - же).

Оцей розвиток техніки, що скаженим темпом жене людину до того, що професор Зіґфрід називає «облудливою ознакою прогресу», — цей розвиток викликає у де-яких західно-європейців почуття справжнього жаху, не говорючи вже про песимістичні висновки. Так Фернан Піньятель у статті «Іррик-пробі! — до Європи» пише:

«Світ неунікнено йде до катастрофи і біла раса підготовлюється до самогубства під грукіт машинових молотів, заколисана вогневими промовами, якими обмінюються з по-за кордонів, вже то там, то инде столочена політичним упадком, до якого втягнуто її протягом трьох

століть» («Fernand P i g n a t e l. «Le Cri d'alarme à l'Europe». «Ambassades et Consulats» лютий 1939. Paris).

Усі ці попередження учених, літераторів, публіцистів й журналістів, доходючи до широких кол суспільства, розуміється, викликають різні відгуки, і сьогодні найбільше говорять про врятування сучасної цивілізації і пропонують різноманітні рецепти, в залежності від того, до якої групи суспільства, чи до якої організації в ньому належить автор. На тих рецептах позначається і виховання духовне автора. Їх, розуміється, не будемо наводити, бо для цього потрібно дуже багато місця, та й не це нас обходить. Наведемо лише уривок з маніфесту Товариства Письменників Франції, що взяло слово з приводу цього:

Це Товариство вимагає:

«щоби без жадної задньої політичної думки було інтенсифіковано у всіх школах Франції навчання про моральну цінність людини, яка має за підстави працю, дисципліну, повагу людської особистості, культ батьківщини й свободи, підлеглість законам своєї країни.. » («Le Temps» з 26. 10. 1938 р.).

Цікаво, що хоч і звернуло увагу це Товариство на перевиховання сучасного француза і вказало ті засади, на яких це виховання повинно базуватися, але зосталося воно вірним сучасній зовнішній Франції, а саме — так зв. ляхності, себто, не релігійному вихованню, яке без сумніву є найпотрібнішим під сучасну пору і яке безперечно виховує людину у моральних засадах життя і діяльності.

Дійсність є жорстокою дійсністю. Жан Монтань двома фразами її малює:

«Моральність зникає, патріотизм уступає місце істерії...»

Справді на наших очах падають моральні засади, падає інститут родини-сім'ї, падають моральні цінності. Перемагає їх техніка, гін до «облудливих ознак прогресу». Мусимо тут зробимо підкреслення, що так зв. тоталітарні держави (Німеччина, Італія) роблять нелюдські зусилля, щоб знайти вихід з трагічної ситуації, в яку стан європейської цивілізації поставив їхні державні одиниці. Ціла система реформ, що реорганізує структуру суспільну і взаємовідносини індивідумів між собою та з державою, гостре одзначення ваги і вартості родини, основи нації, перевиховання світогляду громадянина в керунок служби нації, держави, збірному колективу, носієві колективного щастя нації, — вже там дає наслідки. Але на те, щоби були ознаки цілковитого переборення цього

смертельного занепаду, потрібно, щоби перейшло кілька поколінь. А про це рано говорити.

Не будемо тако-ж шукати причини такого декадансу, не будемо одшукувати суть цього регресу, регресу трагічного для цілої білої раси, для цілої її цивілізації. Залишім це завдання для наших безоглядних симпатиків сучасної Європи, для тих, наших патріотів, що безоглядно захоплені Європою, але не знають її внутрішнього підкладу.

Обмежимося, як і перед тим, лише констатуванням занепаду білої раси, ознаками чого є вимірання й хворобливість (фізична і ментальна).

* * *

Коли ми глянемо на сучасну європейську цивілізацію (а американська — то-ж її молодша сестра), себ-то на втілення її в дійсності, так би мовити у прикладенню її до часу і простору, то не треба великих доказів, щоби не побачити, що підкладом цієї цивілізації є матеріалістичний світогляд.

І який дивовижний феномен (хоч би в порівнянні з XIX-им століттям). Сьогодні в Європі не бракує видатних постатей, філософів, письменників, поетів, мистців, усіх тих, що ми звикли називати творцями ідей, тут є багато філософських, літературних, мистецьких шкіл та груп, видається сила книжок, журналів то-що, — ніби все в порядку. Лише якось на хід буденного життя та вся творчість ніби впливу немає, хіба тільки та творчість, яка у своїх ідеях, так би мовити, йде по течії чи, інакше кажучи, висловлює «дух часу». Так, наприклад, великого галасу наробила книжка видатного французького соціаліста Леона Блюма про «Шлюб». Люде, що виносять думки, так би мовити, «проти течії», хоч і мають сьогодні багато adeptів, однаке на хід життя, на побут, на характер буденний тим часом не впливають.

Воно й зрозуміло, бо погоня за наживою, швидкою, сьогоднішньою, користання з всіх засобів лихих чи добрих, злих чи моральних, погоня за матеріальними забезпеченням впоюється дитині змалку. Від того скажений ритм праці, від того — сдсуення на бік всього того, що не дає доходу чи якоїсь вигоди. Від того деформація ролі жінки, яка в силу стану сьогоднішнього мусить працювати, полишаючи свої прямі обов'язки — родину, дім, виховання дітей. Від того й деформація психики жінки, що шукає в новому побуті своєї ролі, і на новесму полі для своєї діяльності вступає в конфлікт з чоловіком, з його завданнями, з його місією, означеною законами давства і традицією.

Людина вже стала, ніби, машиною, це вже — робот. Механізація життя, отой «машинізм», про який говорив Андре Зіґфريد, доходить до невиданих розмірів. Мільйони людських істот, особливо в Новому Світі, зведені до чисто механичних функцій. Знаний фільм з участю Чарлі Чапліна «Модерні часи» чи не є характерною відбиткою цього робота-людини?

Оскільки розвиток техніки спричиняється до удосконалення матеріального життя і до «економії часу» для продукції, остільки треба признати, що справді духовний розвиток спізнюється, а може, як справедливо зауважує Андре Зіґфريد, і занепадає.

Розвиток, наприклад, авіації полегшує життя людини. Сьогодні вся Австралія вкрита приватними повітроплавними лініями, і який-небудь фермер, що живе на віддалі 800 кілометрів від культурного центру, може по радіо викликати лікаря, який за кілька годин прилітає на авіоні і, коли треба, забірає з собою хворого до шпиталю. («Le Temps» з 12. 2. 1938 року). Цей розвиток авіації полегшує способи експлоатації.

Цікавий приклад подає справа здобичи золота в районі Саямоа на Новій-Гвінеї. Поклади золота в цій місцевості є на віддалі якихось 50 кілометрів від берега, але в дійсності вони були по-за межами давніх людських можливостей, бо шлях до них через тропічні ліси й гори, майже, непроходимий. До того ще постійна боротьба з дикунами-людодідами унеможливлювала доступ до золотих покладів. Однак у 1927 році якийсь головоріз-австралієць Сесіль Джон Левен вирішив спробувати дістатися туди авіоном. І тепер там виріс цілий город зо всіма потрібними комфортними інсталяціями, і авіон тратить всього на подорож до берега на морі не більше 10 хвилин. Що-місячний транспорт авіаційного парку Гвінейської Літничої кампанії показує кількість в п'ятьсот тон золота здобутого у високих горах Нової Гвінеї.

Відомо, що 60 відс. всього транспорту голандських літничих компаній, — це є квіти і фрукти. Троянди, зірвані в садах Аальсмеру вдосвіта, того-ж дня вже продаються на базарах Парижа й Лондона. Відомо так само, що навіть коней для перегонів з країни в країну тепер перевозять авіоном.

Але чи одбивається цей прогрес технічний на психиці модерної людини? Наведені цитати про констатування кризи європейської цивілізації доводять противне.

Микола Ковальський

(Далі буде)

ХРОНІКА

Москва анекдус Шевченка

В «Правді» з 4 травня с. р. уміщено велику статтю якогось Д. Осіпова, на тему «Шевченко і руський народ», в якій він, між иншим, пише: «Шевченко жив із своїм народом, із своїми кріпаками. І це подражнювало українських письменників націоналістів, які любили Україну, але з слугами кріпаками, Україну з котацькими вільностями, але й з гетьманами, які панували над черню... Шевченко був великим співцем приязни народів Росії. Найближчим по українським був для нього російський нарід, якого він любив братською любов'ю («кохайтесь та не з москалями»). Шевченко не протиставляв український нарід російському. Російська література була для Шевченка рідною. Він не відокремлював себе від передових російських письменників. В російській передовій літературі Україна займала особливе місце. Україною та Кавказом користалися російські письменники, щоб оспівувати любов до волі та закликати російський нарід до боротьби проти царизму (щоб заступити його большевицьким деспотизмом). Рилєєв, ця замітна російська людина, був українським патріотом. Політична поезія Рилєєва відбилась і на «Полтаві» Пушкіна, в ній представлено Мазепу зрадником не лише Петра, а й українського народу. В Києві видано перший повний збірник творів Шевченка, не цілком повний, бо в ній нема листів Шевченка. Два томи містять майже виключно твори українською мовою, а три томи майже виключно російською мовою. З його літературної спадщини не можна скреслити російські повісті і російські драми. Історичні повісті, написані російською мовою, замітні, вони самі викривають українських буржуазних націоналістів, що дсїталися до со-

вітської літератури та саботували повне видання творів Шевченка. Починаючи від Куліша, всі українські націоналісти намагалися просто знищити російські повісті Шевченка. Шевченко дуже цінив свої повісті і надавав особливе значіння тому, щоб виступити перед російською публікою російською мовою. Неправда, що Шевченко не зважувався друкувати свої повісті. Цьому перешкоджали його «приятелі». Шевченко любив російську мову і уважав російську літературу своєю рідною літературою. Лише тепер в совітській країні представлено творчість Шевченка в цілій її повноті... Даремні намагання агентів московської «літератури» зтягти за кожен ціну Шевченка, як меншого божка, до совітсько-московського Пантеону доводять найкраще, як кремлівська олігархія побоюється впливів поезії його на розвиток українського визвольного руху. Невистачальний розвиток української мови в добі Шевченка, коли вона не мала навіть власної абетки, з'ясовує його спроби писати повісті московською мовою, але вона була для нього, очевидно, чужою і мертвою, коли він не був в стані писати нею поезій.

«Комсомол» на службі московського імперіялізму і вижеску

«Известия» з 21. IV повідомляють про загальні збори ЦК Комсомолу, на яких було обговорено праці XVIII з'їзду та зроблено деякі постанови відносно дальшої діяльності. Організації «Комсомолу» дістали при тім наказ кріпити «приязнь» всіх народів СССР та розвивати «моральну-політичну єдність совітського народу». Далі було заявлено, що «перемогу соціалізму було здобуто в боротьбі проти ворогів партії та буржуазних

націоналістів». Заслугу в увазі тако-ж наступне посереднє, але все-ж цінне признание: «Чинність армії, карних відділів та розвідки буде відтепер спрямовано не до середини держави, а проти зовнішніх ворогів...» Не вірячи цьому, все-ж маємо офіційне ствердження того, що чинність цю досі було спрямовано проти самого совітського населення. Далі Комсомолу наказано: «Здійснювати постанови з'їзду, ширити совітський (московський) патріотизм між населенням, хоронити соціалістичне (московське) майно, розвивати робочу карність (невільництво), підтримувати стаханівський рух (витискання поту і крови), попірати вправлення 100.000 трактористок (визиск жіноцтва), прискорювати заселення Далекого Сходу (українськими застанцями), спонукати до перепровадження (примусового) 1,5 мільйона молодих колхозників річно до промислу, притягати колхозну молодь до Комсо-

молу, лучити комсомольські організації армії з місцевими і т. ин... Як мало придатний Комсомол в чужонаціональних районах до успішного переведення цих наказів, доводить найкраще безупинність всіх дотеперішніх чисток.

Розшук

— Розшукують ся: 1) Степан Загребельний (б. студент медицини в Чехословаччині, тепер можливо лікар);

2) Микита Кириєвський (б. студент техніки в Празі, тепер можливо інженер); 3) Антон Романенко (б. студент в Чехословаччині).

Просить їх подати свою адресу: Петро Захарченко — P. Zacharczenko, 10, rue Inférieure, Audun-le-Tiche, (Moselle), France.

НОВІ КНИЖКИ І ЖУРНАЛИ

— La Revue de Prométhée, tome II, No 2(4), 1 avril 1939. Зміст: Memento mori. Тарас Шевченко — Гамалія. Бурдон — Величне життя Тараса Шевченка. Д. Дорошенко — Діло Шевченка. Фізулі — Коли твоє бажання... Мір-Якуб — Поет релігії любови. Жан Мартен — Спогади з Грузії (III). П.-Е. Бріке — Світі і Ліга Націй. Вернер Тормань — Драма Сянфу. Максим Ставинський — Проблема нації і держави в СССР (III). Мустафа Чокай-Огли — Спогади з Туркестану (1917) (IV). Жозеф Салакай — Період незалежності Грузії. О. Шульгин — Навколо України. Амірані — Кавказька Конфедерація. Менагарі Знову російські непокої. О. Ш. — «Ще не вмерла Україна». Декларація українського національного уряду. Клуб «Прометей» у Парижі.

В. Садовський — Студії комуністичної партії в СССР. Б. Арідзе — Новий статут комуністичної партії в СССР. Хроніка.

Е. Гловінський — Податкова експлоатація в СССР. Підземні багатства Північного Кавказу. Книги.

ПОПРАВКА

В минулому числі «Тризуба» на стор. 3-ій, в 21 рядку згорі випала літера «з» між словами «визволення» і «поневолення». Той рядок треба читати: «визволення з поневолення Москвою народів він нездатер».

Редакція й адміністрація та адреса для звичайної кореспонденції: 41, rue de La Tour d'Auvergne. Paris 9.
Адреса для грошових переказів і рекомендованої кореспонденції: I. RUDICEV. 41, rue de La Tour d'Auvergne. Paris 9.

Р е д а к т о р — С. Нечай
L e G é r a n t : M-me Perdrizet